MAKYAVELİZMİN DOĞUŞU Ve İLKELERİ

Makyavelizm, bir diplomat ve aynı zamanda bir siyaset felsefesi düşünürü olan Niccoló Machiavelli'nin (1469-1527) ortaya attığı bir siyaset ve devlet anlayışının adıdır.

Machiavelli siyaset konusunu gerçekçi bir yaklaşımla ele alıp irdelediği için modern siyaset biliminin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Zira Ortaçağın devlet anlayışına karşı çıkmıştır. Ortaçağın anlayışına göre, siyasal güç iki kurumun elindeydi. **Kilise ve imparatorluk.** Bu iki kurum Tanrı'nın gücünü ayrı ayrı yeryüzünde temsil etmekteydi. Ancak bu ikisinden hangisinin diğerine üstün olduğu konusuydu tartışmalara yol açan. Makyavelli'ye göre ise devlet kutsal adaletin, üstün iyiliğin, herhangi bir amaç veya ülkünün aracı olamazdı. Çünkü **devletin kendisi başlı başına bir amaçtı, devlet, devlet için vardı, devlet egemen olmak için vardı**. Makyavelizm, yani Makyavelli'nin **siyaset öğretisinin başlıca ilkeleri şunlardır:**

1-Devlet bağımsız ve egemen olmalıdır.

2-Siyasetin kendine özgü bir yasası vardır ve bu, toplumun ahlak yasasından ayrı tutulmalıdır.

3-Siyaset, talih ile güç tutkusu, yönetmek tutkusu arasındaki bir mücadeledir. Kişinin hırslı ve güçlü bir iradeye sahip olması başarılı bir siyaset hayatının en önemli koşulundur.

4-Genellikle insan doğası kötüdür.

BU SİYASET ANLAYIŞINA GÖRE AMAÇ, DEVLETİN EGEMENLİĞİDİR VE BU AMACIN GERÇEKLEŞMESİ İÇİN HER ŞEY BİR ARAÇ OLARAK KULLANILABİLİR. **örneğin din ve ahlâk, devletin egemenliğine, üstünlüğüne hizmet ediyorsa bir değeri vardır.**

Hükümdar, ülkesinde egemenliğini koruyabilmek için her türlü aracı ahlakî olsun veya olmasın kullanabilir.

Görüldüğü üzere, siyaseti ahlâk ve dinden soyutlayarak ele alan bu öğretide devletin egemenliği uğruna her şey geçerli sayılmakta, kişinin yönetimin başına geçmek tutkusuyla hareket ederken, ilerde Hükümdar (Prens) isimli eserinde görüleceği gibi,

yasal olan veya olmayan her araçtan yararlanması,

hükümdarın egemenliğini sürdürebilmesi için ayıp ya da suç sayılabilecek hile, şiddet, ikiyüzlülük gibi yollara da başvurması son derece doğal karşılanmakta, hatta öğütlenmektedir.

" Çünkü insanlar genellikle kötüdür."

"Hükümdarın onlara dürüst davranması aptallık olur"

MAKYAVELİZMDE HÜKÜMDAR BÜTÜN BU ARAÇLARI KENDİ KİŞİSEL ÇIKARLARI İÇİN DEĞİL, DEVLETİN GÜVENLİK VE ESENLİĞİ GİBİ YÜKSEK BİR AMACA HİZMET ETMEK İÇİN KULLANMAKLA YÜKÜMLÜ TUTULMUŞTUR. **Fakat bu nokta gözden kaçırıldığı için Makyavelizm sadece dürüstlükten yoksun bir siyaset biçimini değil, sahtekârlığı, ikiyüzlülüğü, zorbalığı da ifade eden bir sözcük olmuştur.** Bu sözcükten türetilen **'makyavelist'** sıfatı ise dalavereci, acımasız, ikiyüzlü, kötü ruhlu insanları ve dürüstlükle yapılmayan işleri nitelemek için kullanılmıştır.

HÜKÜMDAR (PRENS)

Makyavelizmi en geniş ve en ayrıntılı biçimde ele alan, 1513'te yazıldığı halde yayınlanmasına ancak 1532'de izin verilen ve Machiavelli'ye kötü bir şöhret sağlayan Hükümdar (Prens)'i daha yakından tanıyalım.

Hükümdar, siyaset ahlâkı üzerine yazılmış bir kitap olup, başlıca iki bölüm halinde ele alınabilir.

Birinci bölümde hükümdar olmanın yasal olan ve olmayan yolları anlatıdır.

Bunlardan yasal ve kolay olanı veraset yoludur. Bu yolla hükümdar olan bir kişinin yapacağı tek şey atalarının kurduğu düzeni korumak, bu düzenin dışına çıkmamaktır (Hükümdar,II).

Hükümdar olmanın diğer bir yolu talihten geçer. Talihin ve başkalarının yardımıyla hükümdar olabilir insan. Fakat sadece talihe güvenmekle hükümdarlık sürdürülemez. Çünkü talih oynaktır ve talihi kötüye giden bir hükümdar çok akıllı ve yetenekli değilse yıkılmaktan kendini

kurtaramaz. Örneğin, **Cesare Borgia** [1]babasının o sırada papa olmasından ötürü, yani talihin yardımıyla hükümdar olmuş ve kişisel yeteneklerini kullanarak hükümdarlığını sürdürebilmişti. Geleceğini güvence altına almak için dostlar edinmiş, gerektiği zaman şiddete, zorbalığa, sahtekârlığa başvurmuş, halkını hem korkutmuş hem de ona kendini sevdirmiş, düşmanlarına karşı güçlü bir ordu bulundurmuş, kötülük beklediği kişileri ortadan kaldırmış, güçlü kralların desteğini sağlayarak gerektiğinde onlardan yardım almıştı.(Hükümdar, VII).

Diğer taraftan **halkın desteğiyle hükümdar olmak, talihin ya da yabancı güçlerin yardımıyla hükümdar olmaktan çok daha iyidir.** Bu durumda hükümdara düşen görev, halkını ezmemek, halkını hoşnut etmektir. Kötü günlerinde çaresiz kalmak istemiyorsa halkının sevgisini kazanmaya çalışmalı, halkını kendine bağlamasını bilmelidir. (Hükümdar.IX).

Ayrıca alelade bir insan kendi yeteneklerini kullanarak hükümdarlığa kadar yükselebilir. Kişisel yeteneklerini kullanarak yönetimi ele geçiren hükümdarlar bulundukları yere güçlükleri yenerek gelir, fakat hükümdarlıklarını sürdürmekte o kadar zorluk çekmezler. Bu hükümdarları bekleyen en büyük tehlike yeni bir düzen kurmakta kendini gösterebilir; zira yeni bir yönetim modeli uygulamanın başarı şansı oldukça azdır. Bütün bu zorlukları aşmak yine hükümdarın çok güçlü ve yetenekli olmasına bağlıdır.(Hükümdar,VI).

Hükümdar olmanın diğer bir yolu zor kullanmak, ya da cinayet işlemektir. Sıradan bir vatandaş hiç bir yeteneğe ve talihe sahip olmadan bu yolla hükümdarlığı eline geçirebilir. Bu konuda Machiavelli şöyle diyor :

Vatandaşlarını öldürmek, dostlarına ihanet etmek, imansız, merhametsiz ve dinsiz olmak fazilet değilse ve insana onur vermese de, insanı iktidara getirebilir.(Hükümdar.VIII.46)

Bu yola başvuran bir kişi yapmayı tasarladığı kötülükleri bir anda yapmalıdır ki daha az acı versin, daha çabuk unutulsun. İyilikler ise azar azar yapılmalıdır ki halk tadına varabilsin. Hükümdar yaptığı kötülükleri iyi işlerle dengelemesini bilmelidir.

Machiavelli Hükümdar'da sadece iktidara gelmenin belli başlı yollarını belirtmekle kalmaz; kazanılan bir **iktidarın nasıl elde tutulması gerektiğine ilişkin bazı kurallar** da ileri sürer. Bunlardan bir kısmı normal kurallardır.

Örneğin sağlam bir iktidar her şeyden önce güçlü bir orduyu gerektirir, Machiavelli, bir tahtı ele geçirmenin kolay, fakat onu elde tutmanın zor olduğunu, başkalarının gücüne gerek duyan ve yeterli askerî güce sahip olmayan hükümdarların tahtlarını kaybetmeye mahkûm olduklarını ifade eder. Dış güçlerin desteğine güvenen hükümdarlar, iktidarlarını talihe bırakmış sayılırlar ki, bu da güvenilir bir yol değildir. Bir hükümdarın başlıca uğraşı askerlik olmalıdır. Hükümdarın görevi her an savaşa hazır bir ordu bulundurmak olmalıdır. **Askerlik sanatını iyi bilmeyen ve askerlik sanatına gereken önemi vermeyen, eğlenceye aşırı düşkün olan hükümdarlar iktidarlarını kolaylıkla kaybederler.** Bu yüzden hükümdar askerlik sanatını iyi bilmeli, bu sanattan uzak kalmamalı, boş zamanlarında bu sanatla ilgilenmelidir. Hükümdar sadece askerlik sanatının teorik yönünü değil, pratik yönünü de bilmelidir. Bunun yanı sıra geniş tarih bilgisine sahip olması, geçmişte büyük başarılar elde etmiş devlet adamlarının yolunu izlemesi, tarihte yapılan büyük hatalardan ve başarılardan ders alması gereklidir. Akıllı hükümdar kötü günlerde doğabilecek güçlüklerin üstesinden gelmek için hazırlıklı olan hükümdardır. (Hükümdar. XIV).

---

[1] **Cesare Borgia:** Acımasız ve kurnaz bir kumandan ve siyaset adamı olarak ün yapan Cesare Borgia (1475-1507), **Papa Alessandro VI.**'nın oğluydu Genç yaşta kardinalliğe getirilmiş, fakat daha sonra sivil hayata geçerek babasının nüfuz ve servetini kullanarak, çeşitli entrikalara başvurarak ve Fransa kralının yardımını sağlayarak Orta İtalya'yı Papalığa bağlamıştı. İtalya'nın korkulu rüyası haline gelen Borgia'nin parlak saltanatı babasının ölümüyle son bulmuş, düşmanları ile başa çıkamadığı için İtalya'dan kaçmış, sonunda yabancı bir ülkede savaşırken ölmüştü. Cesare Borgia'nin, yarattığı efsanedeki kadar kurnaz ve cesur olmadığı, başarılarını düşmanlarının zayıflığına ve hatalarına olduğu kadar babasının mevki ve taktiklerine de borçlu olduğu anlaşılmaktadır. (Randolph Starn, "Cesare Borgia" , The Encyclopedia Americana (1970),IV ,273.
http://www.sinemalar.com/film/53549/the-borgia
http://www.turkcealtyazi.org/mov/1582457/the-borgias.html

Machiavelli, **hükümdarın halkına nasıl davranması gerektiği konusunda şu görüşlere yer verir:**

BÜTÜN İNSANLAR GİBİ HÜKÜMDARLAR DA NE SADECE İYİ, NE DE SADECE KÖTÜ NİTELİKLERE; BUNLARIN HER İKİSİNE BİRDEN SAHİPTİRLER. Sadece iyi niteliklere sahip olmaları övgüye değer bir şey olurdu. Fakat böyle bir şey insan doğasına aykırıdır.

O halde yapılacak şey, iyi ve kötü nitelikler arasında bir denge sağlamaktır. **Bir hükümdar tüm faziletlere sahip olsa bile bu onun için yararlı değil zararlı olabilir.** Fakat bu faziletlere sahipmiş gibi görünmenin pek zararı dokunmaz. Çünkü bazı özellikler vardır ki, her biri tek başına bir fazilet gibi görünebilir ama hükümdarın yıkımına yol açabilir. Bazı özellikleri de vardır ki, kusur gibi göründüğü halde devlete, halka refah ve mutluluk getirir. (Hükümdar.XV).

Machiavelli, cimrilik ve cömertlik konusunda ise, cömertliğin bir hükümdarı yoksul ve zavallı bir duruma düşürebileceği görüşündedir. **Cömertlik bir hükümdara yarar değil, zarar getirebilir, hatta bazı durumlarda onu tahtından bile uzaklaştırabilir.** Fakat genellikle hükümdarın halkına cömert görünmesinin pek zararı yoktur. Savaşta elde edilen ganimetleri halka dağıtmak hükümdara ün kazandırır. **Ancak hükümdar kendisine ve halkına ait olan mallarda savurganlık yapmamalıdır.** Eğer bir hükümdar adını iyiye çıkarmak istiyorsa ve kendi servetine dokunmaksızın cömertlik yapamayacaksa cimri tanınmaktan çekinmemelidir. Tarihte cimri olarak tanınan hükümdarların büyük işler başardıkları görülmüştür. Bir hükümdar halkını soymadığı, ülkesini savunabildiği, yoksulluk ve itibarsızlığa düşmediği sürece cimri diye tanınmaktan fazlaca yüksünmemelidir.(Hükümdar, XVI)

Machiavelli, hükümdarı nefret edilmekten, hor görülmekten kaşınması konusunda da uyarır. Bir hükümdar halkının malına ve ırzına dokunmadığı sürece kolay kolay onun nefretini kazanmaz.

Döneklik, hafiflik, korkaklık, kararsızlık da halkın nefretine yol açabilir. Bunlardan tehlikeden kaçar gibi uzak durmak gerekir. Hükümdarın davranışlarında büyüklük, yüreklilik, ölçülülük görünmelidir. **Hükümdar düşmanlara karşı ülkesini savunması için kendisini halkına sevdirmek zorundadır; en güvenli kalesi halkın sevgisidir.** Bu yüzden hükümdar halkın nefretini uyandıracak işleri başkalarına yaptırmalıdır. Kendisi sadece halkın sevgisini kazanacak işlerle uğraşmalıdır. (Hükümdar. XIX).

Ayrıca, eski Roma İmparatorluğuna hayran olan Machiavelli, Roma imparatorlarının yaptığı gibi hükümdara yılın belirli günlerinde halkını çeşitli tören, eğlence ve gösterilerle eğlendirmesini öğütler.(Hükümdar. XXI).

Machiavelli, hükümdarlığın sürdürülmesine ilişkin daha başka kurallar da ileri sürer. Fakat bunlar din ve ahlâka aykırı oldukları için büyük bir skandal yaratmış, Machiavelli'nin kötü bir ün yapmasına neden olmuşlardır.

Şimdi bu kurallara göz atalım.

Hükümdarın, halkını birlik, beraberlik içinde tutmak ve kendisine bağlı kalmasını sağlamak için başvuracağı silahlardan biri **zorbalık**tır. Devlet yönetiminde hükümdarın sert olması, halkı arasında **hem sevilen, hem korkulan bir hükümdar** olması gerekmektedir. Fakat Machiavelli, bazen korkulmanın sevilmekten daha iyi sonuçlar verdiğini belirtir.

Korkulan bir insan olmaktansa sevilen bir insan olmak mı, yoksa sevilen bir insan olmaktansa korkulan bir insan olmak mı daha iyidir?

Buna cevap olarak, hem sevilen hem de korkulan bir insan olmak gerekir, derim. Fakat bu iki özelliği bir arada bulundurmak güç olduğundan birisinden vazgeçmek gerekirse korkulan bir insan olmak daha iyidir, derim. Hükümdar.XVII. 80.

Hükümdarın devlet yönetiminde beceriksiz ve yumuşak olması ona ve halkına zarar getirebilir. Hükümdarın şiddete başvurması halinde toplumun ufak bir kesimi zarar görebilir. Ne var ki, onun yumuşak davranması tüm ülke halkına zarar verebilir. Machiavelli, insanların genellikle doğuştan kötü, nankör, çıkarcı, ikiyüzlü olduklarını ve ortak çıkarlar söz konusu olmadıkça

aralarında sağlam bağların kurulamayacağını, oysa korku altında tutulan insanların cezalandırılma endişesiyle yaşadıkları için hükümdardan kopamayacaklarını ileri sürer. Ama bu korku hiçbir zaman nefrete dönüştürülmemelidir.

...İnsanlar, genellikle nankör, değişken, ikiyüzlü, tehlikeden kaçan, çıkarlarında hasis yaratılıştadırlar. Kendilerine iyilik yaptıkça sizinle olurlar.(...) İnsanlar sevilen kişilerin şiddetinden çok korkulan kişilerin şiddetinden çekinirler. Çünkü insanlar, yaratılıştan kötü oldukları için bir çı- kar karşısında sevgi bağlan yok olur. Oysa korkuyla bağlanmış in sanlar ceza tehdidi altında oldukları için bu bağlar hiçbir zaman onların yakasına bırakmaz. Hükümdar. XVII,80-81.

Hükümdarın en çok tartışılan, en çok eleştirilen bölümü "Hükümdarlar Sözlerini Nasıl Tutmalıdırlar" başlığını taşıyan bölümdür. 'Makyavelist' sözcüğünün yaptığı bütün kötü çağrışımlar daha çok bu bölümden kaynaklanmıştır. **Maciavelli bu bölümde, devlet yönetiminde dürüstlüğün övgüye değer olduğunu kabul eder ama siyasal iktidarın korunabilmesi için yalan yere yemin etmeyi, dalaverelere, entrikalara başvurmayı, ikiyüzlü davranmayı da gerekli görür.** Devlet yönetiminde hükümdarların, gerektiğinde verdikleri sözden dönerek halkı ustalıkla aldatmak yoluna gitmelerini Öğütler:

...ihtiyatlı bir hükümdar, kendine zararı dokunuyorsa verdiği sözü tutmaz. Söz vermesini gerektiren şartlar değişmişse yine sözünde durmasına gerek yoktur, insanlar iyi olsalardı bu davranış biçimi kötü olurdu. Fakat insanlar kötü olduklarına ve onlar verdikleri sözde durmadıklarına göre siz de verdiğiniz sözde durmak zorunda değilsiniz. Hükümdar. XVIII, 84

Machiavelli, ayrıca ideal hükümdarın diğer özelliklerinden söz ederken onun gerektiği yerde tilki kadar kurnaz, gerektiği yerde aslan kadar güçlü olmasının önemi üzerinde durur.

En iyi tilki olabilen hükümdar en iyi sonuca ulaşmıştır. Hükümdarın rolünü çok iyi oynaması, gerçek amaçlan konusunda açık vermemesi gerekmektedir. İnsanlar o kadar basit ve şartların gereklerine uymaya o kadar alışkındırlar ki aldatmak isteyen biri mutlaka aldanacak birini bulur. Hükümdar. XVIII, 84.

Bir hükümdarın sadece aslan kadar güçlü veya tilki kadar kurnaz olması yetmez. Onun hem çok kurnaz, hem de çok güçlü olması gerekir. Çünkü aslan kendisini tuzaklardan koruyamaz, tilki de kurtlara karşı kendini savunamaz. Aslanda insan doğası kötü olduğuna göre hükümdarın bütün insanlara dürüst ve iyi davranması sadece akılsızlık olur.

Hükümdar, bağımsız bir İtalyan devletini gerçekleştirecek güçlü bir lidere büyük bir özlem duyan ve bunun en kısa zamanda gerçekleşmesini dileyen Machiavelli'nin vatanseverlik duygularını dile getiren bir bölümle son bulur.(Hükümdar. XXVI).

Hükümdar kadar büyük gürültüler koparan, tepkilere yol açan, yüzyıllar boyunca tartışılan, yerden yere vurulan eserlerin sayısı herhalde çok azdır. Kuşkusuz bütün bu tepkiler Makyavelizmin ne kadar etkili olduğunun bir delilidir. Machiavelli, özellikle ilk zamanlar şiddetli saldırılara hedef olmuş, kilise tarafından dinsiz ilân edilmiş, eserlerinin basılması uzun bir süre yasaklanmış ve saldırılar giderek anti-makyavelist bir cephenin oluşmasına yol açmıştır. 17. ve 16. yüzyıllarda önem kazanan mutlakiyet yönetimi Makyavelizmin ne kadar geçerli olduğunu göstermiş, ulusçuluk hareketlerinin başladığı, ulusal birlik ve ulusal devlet gibi ülkülerin önem kazandığı 19. yüzyılda Machiavelli, özellikle İtalya ve Almanya'da ulusal devlet kavramını savunan ilk düşünür olarak saygı görmüş, diğer taraftan Hükümdar, diktatör ruhlu yöneticilerin ellerinden düşürmedikleri bir el kitabı olmuştur.

Siyaset felsefesi tarihinin büyük düşünürlerinden biri olan Niccolo Maohiavelli daha çok Hükümdar adlı eseriyle büyük tepkiler uyandırmıştır. Parçalanmış durumda bulunan İtalya'yı ulusal

birlik ve bütünlüğe kavuşturacak lidere devlet siyasetinde başarılı olmanın yollarını göstermek amacıyla yazılan bu kitap siyasi düşünce tarihine yepyeni bir görüş getiriyordu:

"AMAÇ ARACI GEÇERLİ KILAR."

Amaç ulusal birliğini sağlamış, güçlü bir devletin kurulması ve yaşatılmasıydı. Ulusal toplumun yararına yönelik bu amacın gerçekleştirilebilmesi için hükümdarın çok güçlü, çok akıllı, çok yetenekli ve becerikli olması gerekiyordu; çok faziletli olması değildi. Hükümdar gerektiği zaman adam öldürmekten veya öldürtmekten çekinmemeliydi. Ayrıca, yalan söylemesini, yalan yeminler etmesini, yalan vaadlerle insanları kandırmasını, vs. bilmeliydi. Fakat suç yahut günah olarak nitelendirilebilecek bütün bu davranışlardan sonra bir melek kadar suçsuz ve faziletli olduğuna herkesi inandırabilmeliydi; yani ikiyüzlü olmayı becerebilmeliydi.

CHRISTOPHER MARLOWE’DAN MAKYAVELİST BİR OYUN; THE JEW OF MALTA,

Siyasetin yasaları din ve ahlâktan soyutlanarak ele alındığı için Hükümdar(Prens) büyük bir şok yarattı ve bu şok bir takım yanlış yorumlara ve tepkilere yol açtı. En başta, Machiavellinin yaptığı bu öğütlerin sadece hükümdar için değil, diğer bütün insanlar için de geçerli olduğuna inanıldı. Hükümdar'da ileri sürülen görüşe göre, mademki insanlar genellikle yaratılıştan bencil, açgözlü, yırtıcı ve nankördü, o halde böyle insanlarla dolu bir toplumda aslan kadar güçlü ve tilki kadar kurnaz olmak gerekiyordu; bunu başaramayanlar yıkılmayı, ezilmeyi göze almak zorundaydı. Yapılan yorumlara göre Machiavelli insandaki yükselme tutkusunu kamçılıyor ve insana bu tutkusunu gerçekleştirebilmesi için her yola başvurmasını, bu arada ahlâk ve din yasalarını engel olarak tanımamasını öğütlüyordu. Kilisenin gözünde ise büyük tutkular peşinde koşmak, bu tutkular uğruna Hristiyanlığın öğretilerini ve Tanrı'nın yarattığı evrensel düzeni hiçe saymak en büyük günah işlemek anlamına geliyordu. **Bu yüzden Machiavelli kilise tarafından dinsiz ilan edildi, şeytanla bir tutuldu, eserleri bir süre yasak kitaplar listesinde yer aldı.** Protestan bir ülke olan İngiltere'de ise Roma Katolik Kilisesi'ne duyulan düşmanlık, Protestan-Katolik çekişmeleri Makyavelizmin ve hem Katolik hem İtalyan olan Machiavelli'nin orada daha da kötü tanınmasına yol açtı. Zaten Avrupa'da, başta **Gentillet** olmak üzere, Machiavelli'ye saldıran yazarlar gerçeklerden uzak bir **'Machiavelli efsanesi'** yaratmış bulunuyorlardı.

Machiavelli ve öğretisine yakıştırılan olumsuz niteliklerin tümü Elizabeth tiyatrosunun oyun yazarları için, karakter yaratma konusunda, **'taze kan'** yerine geçti. Tiyatroda kötülük ve öç teması, kötü adam tipi ve kötülüğü simgeleyen her bir karakter (Ortaçağ ahlâk oyunlarındaki 'Vice', Şeytan, Zenginlik, Şehvet,vs. ve Seneca trajedilerinin zorba hükümdar tipi) İngiliz seyircisinin öteden beri ilgisini çekmekteydi. Machiavelli efsanesinin getirdiği nitelikler tiyatrodaki kötü adam tipini daha da ilginç duruma getirebilirdi.

İşte Christopher Marlowe bunu oyunlarında deneyen ilk İngiliz oyun yazarlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Marlowe'yu, Makyavelizme çeken şey, en başta, Rönesans'ın bireyciliği oldu. Machiavelli bir Rönesans düşünürü olarak insanı, Ortaçağ'da olduğu gibi, kişiliği söz konusu olmayan, toplumun ufacık bir parçası olarak görmüyor, onun büyük işler başarabilecek potansiyeli üzerinde duruyordu. Christopher Marlowe da bir Elizabeth çağı aydını olarak bireye önem veriyor, insanın, dinin baskılarından kurtulduğu ölçüde aklı, iradesi ve yetenekleri sayesinde yüce amaçlarına erişebileceğine inanıyordu. Marlowe'nun, düşünce ve davranışları kısıtlayıcı hiç bir kuralı sevmeyen ruhu yeni düşüncelerin özgürce tartışıldığı Cambridge Üniversitesi ve daha sonra girdiği entellektüel çevrenin de etkisiyle ateizme yöneldi. Marlowe'nun gerçekten Tanrı'yı yadsıyıp yadsımadığı bilinmiyor; zira yazmış olduğu ileri sürülen din aleyhindeki yazılarının hiç biri bulunamamıştır. Ama hakkındaki suçlamalara bakılırsa dini bir safsata olarak görmüş, kutsal kitaplara dil uzatmış, peygamberlerin kutsallığını alaya almış, gerek konuşmalarıyla, gerekse yazılarıyla ateizmin propogandasını yapmıştır. Bu durumda, Marlove'nun, Kilise'nin öğretilerini hiçe sayan Makyavelizme ilgi duymasını ve bu ilginin ürünü olarak oyunlarında etkileyici birtakım makyavelist karakterler yaratmasını, hatta sadece yaratmakla kalmayıp çoğu kez onları oyunlarının başkişisi durumuna getirmesini, doğal karşılamak gerekir,

'Makyavelist’tip'in özelliklerini ise şöyle sıralayabiliriz:

Bencil bir tutkunun peşinde hiç yılmadan, yorulmadan koşmak, bu tutkuyu gerçekleştirmek için hiç bir engel tanımamak, en dehşet verici yollara başvurmaktan çekinmemek, ikiyüzlü davranmak, soğukkanlılığı asla elden bırakmamak, yeni koşullara hemen ayak uydurabilmek, hızlı düşünmek ve yerinde kararlar alıp hemen eyleme geçmek. Marlovre, The Jew of Malta'da 'makyavelist tip'in en güzel örneklerini sunmaktadır bize. **'Örneklerini'** diyoruz, zira burada sadece oyunun baş kişisi **Barabas** değil, hemen hemen bütün karakterler makyavelist birer tip olarak çıkıyor karşımıza. Bunlardan **Barabas**'ın tutkusu paradır, mutluluğun tek kaynağıdır para. Amacı servetine servet katmak, torbalar dolusu altınlarına yenilerini eklemektir. İlk servetini alnının teriyle değil, korkunç bir komisyonculuk ve tefecilikle, yani 'makyavelist' yollarla kazanmıştır. **Bütün dünya yok olsun, yeter ki ben yaşayayım**, diyecek kadar bencilliğin doruğuna ulaşan Barabas'ın yüreğinde, başlangıçta kızı **Abigail**'e karşı beslediği sıcak duygular dışında, hiç bir insan sevgisinin izine rastlanmaz. Oyunun ilk iki perdesinden sonra, servetini elinden alan **Malta valisi**nden öç almak amacıyla valinin oğlu **Lodowick**'in, bir entrika çevirerek arkadaşıyla birlikte öldürülmesini sağlaması onun gittikçe insanlıktan uzaklaşmasına yol açacaktır. Çünkü iş bu cinayetle bitmeyecektir, öcünü almıştır. Fakat artık önemli olan bu cinayetlerin gizli kalmasıdır. Bunun için Machiavelli'nin öğütlerine uyarak her yola başvurur, çeşit çeşit ikiyüzlülüklerden tüyler ürpertici cinayetlere kadar. Gerçekten öyle akıl almaz yollara başvurur ve her şey birbiri ardına öylesine bir hızla gelişir ki oyun melodram olmaktan çıkarak farsa (kaba güldürü, maskaralık, saçmalık) dönüşür. Bu arada Barabas da şeytanca plân ve eylemleriyle seyircide hem dehşet uyandıran ., hem de onu güldüren **'grotesk'**[2] bir karakter niteliği kazanır.

Oyunun ikinci önemli karakteri **Ferneze**'nin tutkusu ise Malta'nın yönetimini elinde tutmaktır. Barabas'ın ifadesine bakılırsa hükmetmek sadece Ferneze'nin değil, Hristiyanların ortak tutkusudur. Ferneze'nin diğer önemli tutkusu paradır. Sürekli belli etmemeğe çalıştığı bu iki büyük tutku oyun boyunca onun tüm davranışlarına egemen olur. Ferneze, Machiavelli'nin ideal hükümdarı gibi, girdiği her rolü başarıyla oynar. Her zaman çıkarını düşündüğü için Türklerle yaptığı anlaşmayı bozmaktan, eski düşmanı Barabas ile işbirliği yapmaktan ve sonunda onu işkenceli bir ölüme göndermekten asla çekinmez. Kısacası önüne çıkan her fırsatı, dine ve ahlâka aykırı olup olmadığına aldırmaksızın, değerlendirmeye çalışır. İyi bir Hristiyan gibi davranmadığı halde konuşmalarında dindar ve faziletli bir kişiymiş gibi görünmeye çalışır. Böylece Fernaze gerek çıkarcılığıyla, gerekse ikiyüzlülüğü ve kurnazlığıyla 'makyavelist tip'in en güzel bir örneğini sunar bize.

Öte yandan Türkleri de Akdeniz'de önemli ticaret yollarının kesiştiği ve stratejik bakımdan önemli bir üs olan Malta'ya getiren para tutkusudur. **Papaz Barnardine** ve **Papaz Jacomo**'ya din adamı olduklarını unutturan yine bu para tutkusudur. Barabas'ın işlediği ilk iki cinayeti bildikleri halde onu adalete teslim etmeleri gerekirken, Yahudi’yi Hristiyanlaştırmak ve servetine konmak için birbiriyle, seyirciyi kahkahalarla güldüren bir yarışın içine giren açgözlü bu iki papazın karakterinde Marlowe aslında tüm katolik hristiyan din adamlarının çıkarcılığını ve ikiyüzlülüğünü ortaya koymaktadır.

Para tutkusu toplumun üst kesimlerini -yöneticiler, din adamları, tüccarlar olduğu kadar alt kesimlerini de sarmış bulunmaktadır. Türklerin Malta'ya gelmesinden sonra işlerinin azaldığından yakınan **Bellamira** fahişelik, dostu **Pilia-Borza** de yankesicilik yaparak geçimlerini sağlarlar. Para kokusunu alınca **Ithamore** gibi dilenci kılıklı bir köleye tatlı diller döküp, cilveler yaparak onu kendine bağlayan ve sonra da şantaj yoluyla Barabas'dan para çekmeğe teşvik eden Bellamira'nın çıkarcılık ve ikiyüzlülükte diğer karakterlerden geri kalmadığı görülmektedir. Böylece ikiyüzlülük oyundaki karakterlerin ortak özelliği olarak çıkıyor karşımıza. Başka bir deyişle, insanların sözleriyle

---

[2] **Grotesk**: isim Fransızca grotesque

1 . Eski Çağ Roma yapılarında bulunan tuhaf, gülünç figürlerden oluşmuş süsleme üslûbu.

2 . Tiyatro, Kaba gülünçlüklerden, tuhaf ve olmayacak şakalaşmalardan yararlanan, karşıt görüntüleri, bağdaşmaz durumları şaşırtıcı biçimde birleştiren güldürü biçimi.

davranışları arasındaki tutarsızlık Marlowe'nun **The Jew of Malta**'da vurgulamak istediği bir temadır, diyebiliriz. Her karakterde ayrı bir biçimde kendini gösteren ikiyüzlülük, unutmayalım ki, Makyavelizmin en önemli niteliğidir.

Görüldüğü üzere, **Marlowe-The Jew of Malta**'da materyalist bir dünyayı gerçekçi bir yaklaşımla gözler önüne sermektedir. **Türkleri Malta adasına getiren 'altın sevgisi', Hristiyan olsun Yahudi olsun, tüm ada halkının yüreğindedir.** Böyle bir toplumda kişisel çıkarlar her şeyin üstündedir ve amaç, bu çıkarların her ne pahasına olursa olsun, korunmasıdır. Tabii ki böyle bir toplumda sevgi, acıma duygusu gibi insancıl duygulara yer yoktur. Abigail bencil, ikiyüzlü, açgözlü, acımasız insanların oluşturduğu topluma yabancı olan tek karakterdir. Çok geçmeden kurtların arasında kalmış bir kuzu gibi yem olur anlara.

The Jew of Malta'nın Elizabeth tiyatrosunda coşturu yaratacak bir oyun olarak kaleme alındığı anlaşılıyor. Bunun için Marlowe oyununu Machiavelli'nin bir konuşmasıyla açmak ve karakterlerini yaratırken Makyavelizmin efsaneleşen özelliklerinden yararlanmakla kalmamış, başkişisini bir Yahudi yaparak ona Yahudilerin İngiliz halkı arasında efsaneleşen korkunç nitelikleri-ni de eklemiştir. Bu arada Barabas'ın karakterine, Ortaçağdan beri İngiliz tiyatrosunda seyircinin pek çok ilgisini çeken **'Vice'**dan da birşeyler katmayı unutmamıştır. Seyircinin ilgisini çekecek daha başka unsurlara da yer vermiştir. Örneğin, olay örgüsü çok çarpıtılmış da olsa, The Jew of Malta Türklerin Malta kuşatması üzerine kurulmuştur. Çünkü Marlowe Ortadoğu'da gittikçe büyüyen Osmanlı İmparatorluğunun, Doğu Akdeniz'deki zafer ve yenilgilerini Amerika ve Asya ile denizaşırı ticarete başlayan İngilizlerin büyük bir ilgiyle izlediklerini biliyordu. Ayraca Doğu ülkelerinin zenginliğini yansıtan canlı tasvirler seyirciyi etkilemenin bir başka yolu olabilirdi. Marlowe'nun The Jew of Malta'yı yazarken bazı öykülere, oyunlara ve tarih kitaplarındaki ilginç olaylara da başvurmuş olması onun Machiavelli efsanesinden hareket ettiğini, fakat bununla yetinmeyip yukarıda belirtilen diğer kaynaklara da uzandığını, böylece Elizabeth seyircisinin son derece beğenisini kazanacak, ilgisini çekecek bir oyun yazmayı amaçladığını göstermektedir.

Kaynak:

İbrahim YEREBAKAN, Makyavelizm Ve Chrıstopher Marlowe'dan Makyavelist Bir Oyun ; The Jew Of Malta, Atatürk Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, 3394-Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988